

גליון א' 17

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

פרשת כי תבוא

ביכורים – מבט פנימי

– עבודת הביכורים בגופש האדם ובחודש אדר –

”באניות” – למאי נפקא מינה?

בגדר ת”ח הראוי להודאה

קובץ זה יוצא לאור לעילוי נשמת
ה"ה הרב החסיד ר' מאיר ב"ר שמחה יצחק ע"ה זאיאניץ
ס. פאולו ברזיל

ולזכות בניו הני לומדי ותמכי אודייתא, רודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה ה"ה האחים החשובים

הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו

יהי רצון שיתברכו בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשד,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

צוות העריכה וההגהה:

הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי, הרב מאיר יעקב זילברשטרום,
הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם טייטלבוים,
הרב מנחם מענדל יעקובוביץ, הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצס,
הרב אליהו שוויכה.

מכון 'אור החסידות'

ת.ד. 2033 כפר חב"ד - 1469 President st. #BSMT,
ארץ הקודש Brooklyn NY 11213 U.S.A.
*5717 - +1-929-754-6218
orhachasidut@gmail.com - oh@chasidus.net

לקראת שבת

ביאורים על פרשת השבוע

נלקטו ונערכו מתוך תורתו של
כ"ק ארמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבנ"מ וז"ע

בפתח הגיליון

ביכורים - מבט פנימי

- עבודת הביכורים בנפש האדם ובחורש אלול -

אודות טעם מצות ביכורים הפותחת את פרשתנו, האריכו במפרשים לבאר שכאשר האדם לוקח את מיטב וראשית פירותיו ומנחים לפני ה' ונשארים ברשות הכהן, הרי זה מורה על הכרת הטוב להקב"ה באופן שהאדם מודה ש"הכל ברשות אדון הכל" (ל' החינוך מצוה שכן).

במדור "יינה של תורה" יבואר ענין הביכורים בעבודת האדם לקונו. כל יהודי הוא בבחינת "ביכורים" - ראשית ומבחר הבריאה, ועל כן מקומו המתאים הוא "לפני ה' אלקיך", ועליו להנהיג את חייו באופן שיהי ניכר שהוא וכל אשר לו עומדים "לפני ה' אלקיך". עבודה זו נעשית מתוך שמחה גדולה שהרי זכה להיות "ביכורים" של הקב"ה. ענין זה מתבטא גם בעבודת חורש אלול, מתוך רגש אהבה עמוק להקב"ה.

במדור "שיחות קודש" הובאו דיברות רבנו על כך שמקומו של יהודי הוא "לפני ה' אלקיך" - על שלחן אבינו שבשמים, בבית המקדש, ועל כל אחד להתפלל בבחינת "וענית ואמרת" שירחם עלינו הקב"ה ויוציא את ישראל מהגלות.

במדורים "תורת חיים" ו"דרכי החסידות" יבוארו עוד פרטים בענין מצות ביכורים בעבודת האדם לקונו: הבאת הטוב והיפה ביותר לה'; ניצול העונג והטעם הגשמי לקדושה; הבאת כוחות השכל והמדות לה'; ושיעבוד כוחות הנפש המובחרים ביותר ללימוד התורה ולעבודה שבלב, זו תפילה.

ויהי רצון שע"י מצוות שכנגד ביכורים, אשר על מצות הביכורים אמרו "עשה מצוה זו שבשבילה תכנס לארץ" (ספרי ריש פרשתנו), יקויים ענין "כי תבוא אל הארץ" כפשוטו, בביאת משיח צדקנו אשר יוליכנו קוממיות לארצנו, ותהי' הבאת הביכורים בבית המקדש השלישי, במהרה בימינו.

המערכת

כיתבוא

ב • מקדא אני דודש

"באניות" - למאי נפקא מינה?

ע"פ לקסי שוחות ח"ט עמ' 235 ואילך

ה • פנינים • עיון וביאור

• כיצד "תשנה לשנה הבאה"
קאי על מצות ביכורים?

ע"פ לקסי שוחות ח"ט עמ' 229 ואילך

• החשש ד"דום לבבכם" דווקא
בהגיעם לגבול הארץ

ע"פ לקסי שוחות ח"ד עמ' 100 ואילך

ו • יינה של תורה

ביכורים בחורש אלול

ע"פ תורת נחום תנש"א ח"ד עמ' 274 ואילך, 290 ואילך

ט • שיחות קודש

אנא דחם ודווצא כבר את
בני ישראל מהגלות

י • פנינים • דרוש ואגדה

• "ראשית פרי האדמה" ו"ראש" השנה

ע"פ לקסי שוחות ח"ט עמ' 231

• תפארתם של בעלי תשובה

ע"פ לקסי שוחות ח"ט עמ' 173

יא • חידושי סוגיות

בגדר ת"ח הראוי להוראה

ע"פ לקסי שוחות ח"ד עמ' 160 ואילך

יד • תורת חיים

הוראות בעבודת ה' ממצות ביכורים

טו • דרכי החסידות

מצות ביכורים בעבודת ה'

וזאת למודעי, שדרך כלל לא הובאו הביאורים כאופן שהופיעו במקורם, אלא עובדו מחדש ונערכו ע"י חברי המערכת, ולפעמים הושמט ריבוי השקו"ט והמקורות שהופיעו שם, ויש להיפך, אשר במקורם מופיעים בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכו"ו, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגויות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתותם.

מקרא אני דהדש

ביאורים בפשוטו של מקרא

“באניות” – למאי נפקא מינה?

איזה עונש יש בהליכה “בדרך” אשר אמרתי לך לא תוסיף עוד לראותה? / הפורענות בהליכה דרך הים, והפורענות בדרך היבשה / ביאור החומר והקשי שבפסוק האחרון שב’תוכחה’

בהעל’י ד’ששי שבפרשתנו באה אריכות ה’תוכחה’ נולהעיר, שמזה שנקבעה ה’תוכחה’ בעל’י זו דוקא – שהיא העל’י הכי חשובה, לפי המבואר בכתבי האריז”ל (שער הכוונות ענין קריאת ס”ת דרוש ב. פרי עץ חיים שער יח פי”ט. ועוד. הובא בבאר היטב או”ח סו”ס רפב) – יש אסמכתא להמבואר בסה”ק שאף שבגלוי דברים אלו הם דברים קשים, היפך הברכה, אבל בפנימיותם הם ענינים של טוב וברכה כו’].

והנה, ה’תוכחה’ ארוכה היא, יותר מחמשים פסוקים, וסיומה בפסוק המדבר על החזרה למצרים (כח, סח): **“והשיבך ה’ מצרים באניות, בדרך אשר אמרתי לך לא תוסיף עוד לראותה, והתמכרתם שם לאויביך לעבדים ולשפחות ואין קונה”**.

וצריך ביאור, מה מיוחד בענין זה (“והשיבך ה’ מצרים באניות”) שלכן בחר הכתוב לסיים בו את כל ה’תוכחה’? ולפום ריהטא אמורה ה’תוכחה’ להסתיים באיזה ענין מבהיל של פורענות כו’ (רחמנא ליצלן), אמנם בפסוק זה לא נראה איזה תוכן מיוחד לגריעותא כו’.

ב. לכאורה הי’ אפשר לבאר את לשון הכתוב “והשיבך ה’ מצרים באניות”, שהוא בדומה ללשון הכתוב במגילת איכה (ב, ה): **“וירב בבת יהודה תאני’ ואני’”,** שמשמעו “צער ויללה” (כפירוש רש”י איכה שם); והיינו, שהכתוב בא להדגיש שישוּבו למצרים מתוך צער גדול כו’.

אולם רש”י על אתר מפרש שאינו כן, אלא “באניות” פירושו **“בספינות”** (בדוגמת ויחי מט, יג). וממשיך רש”י ומוסיף **“(בספינות) בשבי”** – כדי להדגיש שלא תהי’ זו נסיעה בספינות בדרך חירות וטויל, אלא באופן של שבי ושעבוד.

אך לפי פירושו צריך ביאור, דלכאורה כיון שהפורענות היא בזה שישוּבו למצרים באופן של שבי ושעבוד, למאי נפקא מינה כיצד בדיוק זה יהי’ – אם “בספינות” (“באניות”) או בדרך אחרת?

[בעלי התוספות מבארים (דעת זקנים. ועוד), שדבר זה מוסיף בכמות הנשבים: "אם היו מוליכין אותן ברגל" - לא היו שבים רק הגדולים, היכולים ללכת ברגל", וזהו החידוש - שיוליכו אותם בספינות וממילא "יהיו שבים טף ונשים", גם כאלו שאינם יכולים ללכת רגלי.

אבל בדרך הפשט אין פירוש זה מתיישב כל-כך, כי:

לכל לראש, הרי גם טף ונשים יכולים ללכת רגלית, לאט יותר. וכשם שהי' ביציאת מצרים, שהלכו רגלית, גם הנשים והטף.

ושנית, אם כל כוונת הכתוב בתיבת "באניות" היא להוסיף בכמות הנשבים - הי' צריך מלכתחילה לכתוב "והשיב ה' בולבם" וכיוצא בזה, כדי לכלול בכך גם את הטף והנשים; אמנם הלשון "והשיבך ה' מצרים באניות" - משמע שבא להוסיף פרט חדש].

ונראה לבאר בפשטות, שכוונת הכתוב היא להוסיף באיכות הפורענות, שלא זו בלבד שישוּבו למצרים, אלא שגם הדרך לשם תהי' קשה ומייסרת; וזה מודגש על ידי ההוספה "באניות", וכפי שמפרש רש"י - "בספינות בשבי":

כאשר הולכים בשבי דרך היבשה - במרחב פתוח - יש יותר חירות להנשבים בתנועתם והילוכם, ואילו כאשר נמצאים בתוך ספינות, שטח סגור ומצומצם, הרי שהנשבים כפופים למרותם של השוכים באופן המגביל אותם מאוד. וזוהי ההדגשה שבדרך למצרים יהיו שבויים בתוך ספינות, דבר הכרוך בצער וקושי מיוחד.

ג. וממשיך הכתוב - "והשיבך ה' מצרים באניות) בדרך אשר אמרתי לך לא תוסיף עוד לראותה". ולכאורה, איזה חידוש והוספה יש בזה לענין הפורענות?

האברבנאל מפרש (בפירושו כאן, "ההפסד הח"), שבתוכה אלו בא הכתוב לבאר מדוע באמת תהי' השיבה למצרים דוקא "באניות": כיון שהקב"ה אמר על דרך זו המובילה למצרים אשר "לא תוסיף עוד לראותה" ("לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד" - שופטים יז, טז), לכן לא יתכן שיבואו למצרים בדרך זו - דרך היבשה, וזהו שהכתוב מדיגש שישוּבו למצרים (באופן אחר) - דרך הים, "באניות".

אמנם ביאור זה קשה להולמו ב"פשוטו של מקרא", ובפרט לפי דרכנו שההוספה "באניות" מובנת שפיר לפי הפשט - שכוונתה להוסיף בקושי ובצער (כנ"ל ס"ב); ומעתה שוב אין צורך בהוספה זו של "בדרך אשר אמרתי לך לא תוסיף עוד לראותה" - שאינה נוגעת כלל לתוכן התוכחה!

[לכאורה הי' אפשר לבאר את החידוש בזה, שאף שהי' ציווי ה' לא לשוב "בדרך הזה" למצרים, בכל זאת יגרום החטא שהקב"ה לא יתחשב בכך, אלא יוליכם למצרים באופן שיהיו מוכרחים לעבור על הציווי (ראה מדרש לקח טוב כאן. ספרי שופטים יז, טז); אך ברור שאין זה מתיישב כלל ב"פשוטו של מקרא" (ראה גם לקוטי תורה להאר"ז) ל תחילת פ' תצא: "מה עונש זה להשיבם במצרים בדרך . . וכי עונש הוא לעבור על דברי תורה"(!)].

ד. ויש לבאר, שהתיבות "בדרך אשר אמרתי לך לא תוסיף עוד לראותה" באות להוסיף פורענות חדשה:

חלק מהדרך למצרים תהי' "באניות", באותו מקום שצריך ללכת דרך הים (ראה חזקוני כאן: "שהרי נחל מצרים מפסיק בין ארץ מצרים ובין ארץ ישראל");

ועתה מחדש הכתוב דבר נוסף, שחלק אחר של הדרך (רוב הדרך) יהי' דרך היבשה, ועל זה הוא שנאמר "בדרך אשר אמרתי לך לא תוסיף עוד לראותה".

והפורענות שבזה – מובנת בפשטות: דרך זו, שבה הלכו ישראל בצאתם ממצרים, היא "המדבר הגדול והנורא, נחש שרף ועקרב, וצמאון אשר אין מים" (עקב ח, טו); וכאשר אומרים שישובו ללכת בדרך זו – לא הנסים והחסדים שהיו לעם ישראל בצאתם ממצרים (ענני כבוד, בארה של מרים וכו'), כמובן – הרי זו פורענות גדולה ביותר.

והנה, כבר פירש רש"י לעיל (כח, ס) שהיו ישראל מתייראים מפני המכות שראו במצרים שלא יבואו גם עליהם, ועל זה הוא שנאמר "והשיב בך את כל מדוה מצרים אשר יגורת מפניהם" – "אין מייראין את האדם אלא בדבר שהוא יגור ממנו" (מפחד ממנו, מפני שהוא מכירו מקרוב);

וזהו איפוא שפסוק דידן הוא האחרון ב'תוכחה', שכן יש בו הפחדה גדולה בדבר שהיו ישראל מכירים מקרוב – הן בעצם זה שיחזרו לארץ מצרים ("בית עבדים"), והן בזה שהדרך לשם תהי' קשה ומייסרת: חלק מהדרך תהי' "באניות" סגורות, וחלק אחר יהי' ב"מדבר הגדול והנורא" שישאל מכירים את סכנותיו מעת הליכתם בו בצאתם ממצרים.

[וממשיך הכתוב עוד בגודל הפורענות: "והתמכרתם שם . . ואין קונה", וכפירוש רש"י "כי יגזרו עליך הרג וכליון" – ועוד חזון למועד לבאר דברי רש"י אלן].

ה. ויש להוסיף ולפרש בדרך הרמז והסוד (ראה גם אלשיך עה"פ) – לַמַּעֲלִיּוֹתָא:

הכוונה של ה'תוכחה' היא להביא את בני ישראל לתשובה; וזהו שמסיים בפסוק האחרון: "והשיבך ה'" – שתחזור בתשובה.

והנה על ידי התשובה בא חידוש גדול, "גדולה תשובה שזדונות נעשו לו כזכיות" (יומא פג, ב) – שיש לבעל התשובה סוג מיוחד של זכיות, שאפילו צדיק גמור אין לו, כי ה"זדונות" גופא, הענינים שהם היפך רצון ה', נהפכים ל"זכיות".

וזהו שממשיך "והשיבך ה' . . בדרך אשר אמרתי לך לא תוסיף עוד לראותה" – שגם אותה הליכה בדרך האסור, הדרך שהקב"ה צוה להתרחק ממנה, הנה בכח התשובה נעשה תיקון ועלי' לדרך זו, כי דוקא על ידה בא העילוי של "זדונות נעשו לו כזכיות", והדברים עמוקים ואכמ"ל.

החשש ד"רום לבבכם" דווקא בהגיעם לגבול הארץ

ותבאו אל המקום הזה ויצא סיחון מלך חשבון ועוג מלך הבשן לקראתנו למלחמה ונכנס

עתה אתם רואים עצמכם בגדולה וכבוד אל תבעטו במקום ואל ירום לבבכם ושמרתם את דברי הברית הזאת (כט. ו. רש"י)

יש לעיין במ"ש רש"י "עתה אתם רואים את עצמכם בגדולה וכבוד", מדוע דווקא "עתה" יראו את עצמם בגדולה וכבוד יותר מכל מה שראו את עצמם במשך היותם במדבר?

והביאור בזה: בפשטות נראה, שהפסוקים מתארים את מלחמת סיחון ועוג כחלק מהניסים שחולל הקב"ה לעמו, כהמשך לכתובים שלפני כן "ואולך אתכם ארבעים שנה גו' לא בלו שלמותיכם גו' לחם לא אכלתם וגו'".

אלא שהוקשה לרש"י ייתור לשון הכתוב "ותבאו אל המקום הזה", שאינו ענין לתיאור הניסים. ולכן פירש, שבדברים אלו מתחיל הכתוב ענין חדש (ראה עד"ז בס' הזכרון כאן), ומבאר הטעם שהוצרך משה להזהיר עכשיו את בני ישראל שידבקו במקום:

עד עתה היו בני ישראל תלויים בידי הקב"ה וניזונים מחסדו, ע"י המן שהוריד להם דבר יום ביומו ושאר הניסים. אך עתה, כשבאו "אל המקום הזה", בעומדם על גבול "ארץ נושבת" והכנתם לכניסה לארץ, ששם לא יהיו המן וענני הכבוד וכיו"ב, ויצטרכו לעסוק בעבודת האדמה ובפרנסתם הגשמית לפי דרכי הטבע, דווקא **עתה** יש לחשוש שירום לבבם וישכחו מי הנותן להם כח לעשות חיל.

ומזה מובן, שגם המשך הכתוב על מלחמת סיחון ועוג לא בא להדגיש את הנס שבדבר, אלא להיפך, את הצלחת הכיבוש של ארצם על ידי בני ישראל, שמזה עלולים לראות את עצמם ב"גדולה וכבוד" בכוחם הם ח"ו ומדויק בלשון הכתוב "ונכנס", שתולה את הכאת סיחון ועוג בישראל, ולא כבפרשת דברים (ב. כד) "ויתנהו ה' אלקינו לפנינו ונך אותנו", שמודגש שהצלחת המלחמה היתה באופן ניסי מידו של הקב"ה.

ולכן, כאשר "ותבאו אל המקום הזה", דווקא **עתה** יש להזהיר "אל תבעטו במקום ואל ירום לבבכם, ושמרתם את דברי הברית הזאת".

כיצד "תשנה לשנה הבאה" קאי על מצות ביכורים?

היום הזה ה' אלקיך מצוך לעשות וגו' ושמרת ועשית אותם ושמרת ועשית אותם – בת קל מכרכתו הבאת ביכורים היום, תשנה לשנה הבאה (כ. טו. רש"י)

יש לעיין הרי ברכה זו נאמרה בהמשך לפרשת וידוי מעשרות הסמוכה לה, ולא בהמשך למצות ביכורים שבתחילת הפרשה, וכיצד ניתן לומר שברכה זו קאי על פרשה שאינה סמוכה אלי' כלל [במקור הדברים נתבאר הכרחו של רש"י לפרש כן. אך השאלה כאן היא שלכאורה לא מצוין בכתוב שייכות בין ברכה זו לפרשה שלפני?]

ויש לומר: אף על פי שכללות הפרשה הקודמת עוסקת בוידוי מעשרות, מכל מקום בסיום הוידוי, שהוא סופה של הפרשה, שהוא "האדמה אשר נתת לנו . . ארץ זבת חלב ודבש", יש ענין שיש לו שייכות מיוחדת לביכורים.

דהנה, שבחה של ארץ ישראל כ"זבת חלב ודבש" אין לו שייכות כלל למצות מעשרות, שהרי בדרך הפשט חיוב מעשר מן התורה הוא רק בדגן תירוש ויצהר (ורש"י גופי' ס"ל כן גם להלכה, כמ"ש בפירושו לברכות לו, א), ולא על חלב ודבש. ועוד, חיוב מעשר אינו תלוי אם הארץ משובחת ו"זבת חלב ודבש" אם לאו, ויש להפרישו מ"ב" תבואת זרעך" (ראה יד, כב), בין רעים ובין טובים.

משא"כ מצות ביכורים, בנוסף לזה שחיובה חל גם על תמרים (שהם ה"דבש" האמור בכתוב (ראה רש"י פרשתנו כו. ב)), הרי כל עיקר הבאת הביכורים אינו אלא משום ש"יתן לנו . . ארץ זבת חלב ודבש" וכדי להראות שאינו כפוי טובה, וכמו שממשיך "ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה" (ריש הפרשה כו. ב-ג בפירוש ט). ולכן מביאים ביכורים דווקא מפירות משובחים ומהארץ שנשתבחה בהם (ראה ביכורים פ"א מ"י, ונו"כ הרמב"ם הל' ביכורים רפ"ב).

ועפ"ז יובן כיצד אפשר לפרש הברכה ד"ושמרת ועשית אותם" בנוגע למצות ביכורים, אף שהפרשה שלפני עוסקת במעשרות, כיון שהיא באה בהמשך לתיבות "ארץ זבת חלב ודבש", שיש להן שייכות מיוחדת למצות ביכורים.

יינה שר תורה

עבודת ה' על פי הפרשה

ביכורים בחודש אלול

עבודת חודש אלול דורשת התאמצות יתירה, זהירות ודקדוק, חשבון נפש ותשובה. ימים אלו הם רציניים וגורליים, ויש ליתן את הדעת לעבוד את עבודת האדם ברצינות רבה.

אך יחד עם זאת, על עבודת חודש זה דרשו את הפסוק "אני לדודי ודודי לי", היינו שהיא נעשית מתוך אהבה ל"דודי", מתוך קרבה וחיבור להשי"ת שמתקרב לבני ישראל בחודש זה, וממילא העבודה נעשית מתוך שמחה ורצון.

במאמר שלפנינו, העוסק בעבודת הביכורים שבפרשתנו – במשמעותה הרוחנית, יבואר כיצד ניתן ללמוד מהבאת הביכורים יסודות חשובים בעבודת יהודי בכלל, ובחודש אלול בפרט.

יהודי הוא "ביכורים"

המצווה הפותחת את פרשתנו, היא מצוות הבאת ביכורים: "והי' כי תבוא אל הארץ . . ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך אשר ה' אלקיך נתן לך", ומפרטת התורה באריכות, כיצד יש להביא את הביכורים אל הכהן, לומר את מקרא ביכורים ולתאר את חסד השי"ת עמנו, ומסיימת התורה "ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלקיך" וגו'.

והנה, בני ישראל נמשלו אף הם לביכורים, לפרי הצומח ראשון, כפי שנאמר בנביא "כבכורה בתאנה בראשיתה ראיתי אבותיכם" (הושע ט, י), ואיתא בזהר (ח"ג דנג, א ברעיא מהימנא) ש"ישראל קדמונים וביכורים לקב"ה מכל אומין דעלמא".

וממילא יש לבאר את עבודת הבאת הביכורים לבית המקדש, כפי שהדבר מתבטא בעבודת בני ישראל שהם בבחינת "ביכורים" בעצמם.

ומכיוון שפרשה זו נקראת בחודש אלול, חודש התשובה, יש לבאר גם כיצד יש בעבודת הביכורים הרוחנית תוספת עוז וכוח ועידוד לחיות ושמחה בעבודת התשובה, וכפי שיתבאר.

ביכורים – "הכל ברשות אדון הכל"

מצוות ביכורים מבטאת את ההודאה העמוקה והמקיפה ביותר של יהודי להקב"ה. בכלל, אצל יהודי קיימת הרגשה תמידית של תודה לקב"ה על חסדיו, בבני חיי ומזוני, ובה גופא על הפרטים ופרטי פרטים שבכל אחד מהם, כפי שאומרים ג' פעמים בכל יום בברכת מודים

”נודה לך . . על חיינו המסורים בידך . . ועל נפלאותיך וטובותיך שבכל עת, ערב ובוקר וצהריים”.

הודאה מעין זו, מצינו אף אצל אומות העולם, אלו המאמינים בה’, שנוהגים להודות להשי״ת על המזון וכיוצא בזה.

אך במצוות ביכורים, נעשית ההודאה על ”חסדי המקום“ (פרש״י פרשתנו כו, ג) באופן הנעלה ביותר. ההודאה אינה מתבטאת רק בדיבור בפה, אלא יש לה ביטוי במעשה, כאשר היהודי לוקח את מיטב וראשית פירותיו, מביא אותם לבית המקדש ומניחם לפני ה’, מספר ”חסדיו ית’ עלינו ועל כל עם ישראל דרך כלל“ (חינוך מצוה תרו), ומראה שאינו ”כפוי טובה“ (רש״י שם, ה).

יתירה מזו: מצוות ביכורים מבטאת את ההכרה ש”לה’ הארץ ומלואה“ (תהלים כד, א), שגם לאחר שהעניק לו השי״ת בטובו את הפירות, עדיין שייכים אלה לקב״ה, ובכדי לבטא זאת, הוא נוטל את המיטב והיפה שבהם ומניחם ”לפני ה’ אלקיך“, ובוה מדגיש את הכרתו שכל אשר לו שייך להשם ית’.

ומעין מה שכתב החינוך (מצוה שכח) בנוגע למצוות שמיטה, ”שיראה ממעשה האדם . . כאילו אין דבר מיוחד ברשותו, רק שהכל ברשות אדון הכל“.

ואפילו בדיבור שבהודאה גופא, הרי במצוות ביכורים הוא באופן נעלה יותר משאר ענייני הודאה שבתפילה וכיו״ב, שהרי נאמר בנוגע למקרא ביכורים ”וענית ואמרת לפני ה’ אלקיך“, ופירש רש״י ש״וענית לשון הרמת קול“, שגם דיבור ההודאה נעשה בקול רם, ובשמחה (ראה ספרי פרשתנו פסחים לו, ב), ובמלוא המחשבה והכוונה הראוי’ (ראה חינוך מצוה תרו).

כל פרט בחיי היהודי צריך להיעשות בהרגשה של ”לפני ה’ אלקיך“!

והנה, נזכר למעלה, שבני ישראל נקראו ”ביכורים“ ביחס לכללות הבריה, ”כבכורה בתאנה בראשיתה ראיתי אבותיכם“, ”ישראל קדמונים וביכורים לקב״ה מכל אומין דעלמא“.

הטעם לכך שישאל נקראו ”ביכורים“, הוא משום שהם ה”ראשית“ של העולם, היינו קודמים ונעלים מכל הנבראים, ועבורם נברא העולם. וכפי שדרשו חז״ל (הובא בפרש״י) על הפסוק (בראשית א, א) ”בראשית ברא אלקים“, שהעולם נברא בשביל ישראל שנקראו ”ראשית תבואתה“. ודבר זה מתייחס לכל יחיד ויחיד מישראל, אנשים נשים וטף, שהרי ”כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם“ (סנהדרין לו, א במשנה).

וכשם שבנוגע לביכורי פירות כפשוטם, הנה עניינם הוא שהם שייכים להקב״ה, ועבודת האדם היא להניחם בפועל ובגלוי ”לפני ה’ אלוקיך“, כך גם בנוגע לבני ישראל שהם הביכורים שבעולם, שהם קשורים ומאוחדים עם הקב״ה, ועבודת האדם היא להניח את עצמו ”לפני ה’ אלקיך“ גם בגלוי.

נשמתו של יהודי היא ”חלק אלוהה ממעל ממש“ (תניא פ״ב ע״פ איוב לא, ב), ו”ישראל וקוב״ה כולא חד“ (ראה זהר ח״ג עג, א), וממילא כל יהודי הינו תמיד מחובר ומאוחד עם הקב״ה, בכל מצב שבו נמצא, ולכן צריך הוא להימצא גם בגלוי ”לפני ה’ אלקיך“.

רעיון זה צריך לחדור ולמלא את כל חייו של יהודי, הן באופן כללי והן בכל פרט. יהודי צריך להרגיש כי בִּפְרָט של חייו הוא ענין של "ביכורים" להשם יתברך: לא רק בשעה שהוא שקוע בעניינים אלקיים, עניני לימוד התורה וקיום המצוות, אלא גם כאשר הוא מתעסק בדברי הרשות שבעולם, כמו פרנסה וכדומה – הואיל ואלה הם דברי הרשות של יהודי, שייכים גם הם לענין ה"ביכורים", וממילא עליהם להיות חדורים במידה המלאה והנעלית ביותר של רוממות וקדושה, כפי שראוי לדבר שצריך להיעשות "לפני ה' אלקיך".

ואפילו כשמדובר במחשבה בודדת, דיבור או מעשה, שנראים קטני הערך בהשוואה למחשבות דיבורים ומעשים אחרים שלו – הרי כאשר הוא מתבונן כראוי, שגם מחשבה דיבור או מעשה אלה הם חלק מה"ביכורים", שמובאים לבית-המקדש, לפני ה' אֱלֹהֶיךָ, והבהן אִשֶּׁר יְהִי בַיָּמִים הָהֵם מִשְׁגִּיחַ עַל כָּל תְּנוּעָה שְׁלוֹ – ודאי ישתדל ויתאמץ, שכל דבר, ולו הפעוט ביותר, כל פרט ופרט של התנהגותו, ייעשו במלוא שימת הלב והזהירות.

וזהירות ודקדוק – יחד עם שמחה עצומה

והנה, למרות שעבודה כזו דורשת תחושה של אחריות גדולה וזהירות בכל פרט, מ"מ ענין זה נעשה מתוך שמחה גדולה, כמו שמצינו בנוגע למצות ביכורים בפשטות, שמצד אחד הייתה שימת לב מרובה וזהירות ודקדוק בכל פרטי הבאת הביכורים, והמשנה (ביכורים פ"ג) מפרטת בדקדוק רב כל פרט במצווה זו – "אדם יורד לתוך שדהו ורואה תאנה שבכרה, כורך עליה גמי לסימן, ואומר הרי זה ביכורים", ואחר כך אוסף את הפירות, ומוליכן בעצמו, ומקטש את הפירות, וישנו סדר מפורט ומסודר אודות ההליכה בירושלים וההגעה לבית המקדש.

ומאידך, יחד עם תחושת גודל האחריות וכו', אין הדבר נעשה מתוך מריירות וחרדה, אלא דווקא מתוך שמחה גדולה, שבמשך כל ההליכה לירושלים היו "החליל מכה לפניהם . . . והם הולכין בכל הדרך וקורין שמחתי באומרים לי בית ה' נלך" (רמב"ם הל' ביכורים פ"ד הט"ז ואילך), וכאשר מגיעים להר הבית "נוטל כל אחד ואחד סלו על כתיפו ואומרין הללו", והשמחה הגדולה ביותר היא כאשר היו אומרים מקרא ביכורים ב"הרמת קול" ומתוך הודאה וחדווה יתירה.

וכמו כן הוא גם בנוגע לכללות עבודת היהודי שהיא בבחינת ביכורים:

מחד גיסא, הנה כל פרט ופרט אצל היהודי הוא חלק מעבודת הביכורים, ויש להשתדל ולהתאמץ, שכל דבר, ולו הפעוט ביותר, ייעשו במלוא שימת הלב והזהירות, כמו שהוא בנוגע לביכורים כפשוטם.

ומאידך, כשם שהייתה שמחה עצומה בשעת הבאת ביכורים, כמו כן ביחד עם תחושת גודל האחריות וזהירות של יהודי בכל פרט של הנהגת ה"ביכורים" שלו, הוא מתמלא שמחה עצומה על האושר הגדול, שזכה, בהשגחה פרטית, להיות ה"ביכורים" של הקב"ה, ולהיות מסוגל "להביא" את עצמו, עם כל מחשבותיו, דיבוריו ומעשיו, ולמסור את הכל להקב"ה.

עבודת אלול מתוך אהבה ל"דודי"

יסוד זה הרי הוא מרומם את עבודת חודש אלול:

בחודש זה, עורך יהודי חשבון נפש על עבודתו בכל השנה כולה, ומתכונן הוא לקראת השנה הבאה, והוא זמן של קרבה מיוחדת בין הקב"ה לבני ישראל, כפי שכתבו בספרים (ראה אבודרהם סדר תפילת ר"ה פ"א. ועוד) ש"אני לדודי ודודי לי" הוא ר"ת אלול, וכנודע המשל לזה ממלך שיוצא מהיכל מלכותו לפגוש את העם בשדה, ו"מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה להם פנים שוחקות" (לקוטי תורה ראה דף לב).

וקירבה זו של הקב"ה לבני ישראל, הרי מצד אחד מעוררת ביהודי התאמצות יתירה בחשבון הנפש ובהכנה שלו לשנה הבאה, על ידי השתפרות והתעלות בכל פרטי עבודת השם, כפי המצופה מאדם שזוכה לקירבה מיוחדת כל כך למלך מלכי המלכים הקב"ה.

אך יחד עם זאת, הדבר נעשה ברגש אהבה עמוק להקב"ה, כפי הרמזו בתיבות "אני לדודי", היינו התעוררות האהבה של בני ישראל ל"דוד" - הקב"ה, כאשר מרגישים את "הארת הפנים" הגדולה והחמה של הקב"ה לכל יהודי, בדוגמת עבודת הביכורים, שמחד מעוררת זהירות ודקדוק בכל פרט כראוי "לפני ה' אלקיך", ומאידך מעוררת שמחה וחדווה מצד גודל הזכות להיות "ביכורים" של הקב"ה.

שיחות קודש

אנא רחם והוצא כבר את בני ישראל מהגלות

...ענין הגלות הרי אינו שייך ליהודי כלל וכלל. כיון שמקומו של יהודי הוא - סמוך על שולחן אביו, "לפני ה' אלקיך" בבית המקדש. וזה שהקדוש ברוך הוא עשה גלות הוא בכדי לעורר את עבודתו של יהודי לגלות בעולם איך שהם "ביכורים" לה', ואיך "ישראל וקודשא בריך הוא כולא חד", ועל ידי זה - לבטל מיד את הגלות...

ויהי רצון, שעל ידי ה"וענית ואמרת" דיהודי, שמבקש וצועק להקדוש ברוך הוא: אנא רחם והוצא כבר את בני ישראל מהגלות, והבא כבר את הגאולה האמיתית והשלמה על ידי משיח צדקנו -

ויהי רצון מהשם שזה יפעל את פעולתו, ויביא את הגאולה תיכף ומיד ממש, וכל בני ישראל, וכל יהודי הולכים - "תבוא אל הארץ אשר השם אלקיך נותן לך נחלה וירשתה וישבת בה, ולקחת מראשית כל פרי האדמה גו'", "וענית ואמרת" - שיהי תיכף ומיד ממש.

(ש"פ תבוא השנ"א)

...השלמות ד"תבוא אל הארץ" (וקיום מצות ביכורים בפשטות) תהי' בגאולה האמיתית והשלמה, כפי שהי' "כימי צאתך מארץ מצרים", כמדובר בפרשת ביכורים,

כיון שזהו ענין הכי עיקרי . . מובן שה"וענית ואמרת לפני ה' אלקיך", ובפרט בחודש אלול כאשר "רשאין כל מי שרוצה להקביל פניו והוא מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם" - צריכה להיות בקשה מיוחדת . . שתבוא כבר הגאולה בפועל!

והיות שה"וענית ואמרת" בא מיהודי - שהוא "ביכורים" להשם, "כולא חד" עם הקדוש ברוך הוא, וה"וענית ואמרת" נאמר "לפני ה' אלקיך" - מובן שה"וענית ואמרת" יש בכחו להביא את הגאולה בפועל [כפי שה'ונצעק אל ה' בגלות מצרים "וישמע ה' את קולנו גו' ויוציאנו ביד חזקה גו' ויביאנו גו' ויתן לנו את הארץ הזאת"], עד יתירה מזה - ש"טרם יקראו ואני אענה", היות שישנה המציאות דקדורא (יהודי), והוא נמצא במצב ד"יקראו", אין הקדוש ברוך הוא ממתין עד שתהי' הקריאה בפועל, אלא "טרם יקראו ואני אענה".

תפארתם של בעלי תשובה

את ה' האמרת היום להיות לך לאלקים ג' וה' האמריך היום להיות להיות לו לעם סגולה

האמרת והאמריך - אין להם עד מוכיח במקרא, ולי נראה שהוא לשון הפרשה והבדלה, הבדלתו לך מאלקי הנכר בו, והוא לשון תפארת כמו יתאמרו כל פועלי און (כו, יז-יח-י"ח)

יש לבאר הרמז בדברי רש"י, שבמעלת ישראל על אומות העולם המבוארת בכתוב זה ישנם שני אופנים.

"לשון הפרשה והבדלה, הבדלתו לך מאלקי הנכר" - רמז לזה שלבני ישראל אין שייכות וקרבה כלל ל"אלקי הנכר", כי הקב"ה נותן להם כח להיות דבוקים תמיד בו ית', ולעסוק רק בתורה ובמצוות.

"לשון תפארת, כמו יתאמרו כל פועלי און" - רמז לזה שגם לאחר שהי' האדם תחילה בבחינת "פועלי און", והיתה לו קרבה ל"אלקי הנכר", מ"מ ע"י עבודת התשובה נכלל גם הוא ב"האמרת" ו"האמריך".

ובפירושו הב' דווקא נאמר "לשון תפארת", כי ע"י התשובה נעשית הכנעת היצר הרע וכוחות הקליפה, והתפארת והשבח שע"י הכנעת כוחות הקליפה הוא "יתיר" משבחא אחרא כו' יתיר מכולא" (זח"ב קכח, ב).

"ראשית פרי האדמה" ו"ראש" השנה

היום הזה ה' אלקיך מצוך לעשות וגו' ושמרת ועשית אותם ושמרת ועשית אותם - בת קל מכרכתו הבאת בכורים היום, תשנה לשנה הבאה (כו, טז-י"ז)

בלקוטי תורה (ד"ש פרשתנו) מבואר מובא ש"היום הזה" שבפסוק זה קאי אדלעיל מיני, "ארץ זבת חלב ודבש", שלכן מראשי תיבות "ודבש היום הזה ה'" נוצר צירוף שמו ית' (הקדמת תקוני זוהר ט, ב. הובא בפרדס שער פרטי השמות פי"ה, ועוד).

והדברים עולים בקנה אחד עם מה שנתבאר בדרך הפשט (ראה במדור עיונים וביאורים בגליון זה), שלפירוש רש"י פסוק זה קאי על מצות ביכורים כיון שבה שייך במיוחד שבח זה ד"ארץ זבת חלב ודבש", ובפרט תיבת 'דבש' שהיא תמרים, שחייבים בביכורים.

ועוד יש להעיר שבלקוטי תורה (שם) נתבאר שהכתוב "היום הזה" קאי על ראש השנה. ויש לבאר שגם זה מתאים עם פירוש רש"י שהברכה שבפסוק היא על מצות ביכורים, שכן ענין הביכורים הוא "מראשית פרי האדמה", והרי זה ע"ד "ראש" ותחילת השנה (ראה במקור הדברים עומק לפניו מעומק גבי הקשר דראש השנה וביכורים).

הידושי סוגיות

עיון ופולפל בסוגיות הפרשה

בגדר ת"ח הראוי להוראה

יביא מחלוקת רש"י ותוס' בגדר ת"ח שהגיע להוראה אי מ' שנה משנולד או משהתחיל ללמוד, והקשיא על כל אחד / יסיק דודאי הא דאמרו בע"ז מיירי לענין הלימוד בפועל ולא יכולת הלימוד, ולזה איפליגו אי זקוק לשלימות קבלה מרבו או שמוספיקה שלימות עצמו / יסיק דשיעור מ' שנה שזה הוא לענין יכולת הלימוד, וכזה נפא איכא ב' גדרים, שלימות יכולת עצמו וידיעת כללי הלימוד דרבו

(בפי' הראשון) "בן ארבעים, להבין דבר מתוך דבר ולהורות בהלכה".

אמנם, עדיין קושיית התוס' (על פרש"י) בעינה עומדת, האיך תתיישב שיטת רש"י בזה עם הא דאמרו "לא קאי איניש אדעת" דרבי' עד ארבעין שנים", דמוכח ששלימות ההבנה בתורה באה לאחר מ' שנה של לימוד; ולאידך יוקשה, איך יפרשו התוס' דברי המשנה הנ"ל ד"בן ארבעים לבינה", דמשמע מ' שנה משנולד.

ב. והנה במהרש"א (חדא"ג סוטה שם. וראה גם תו"ט לאבות שם) מיישב קושיית התוס', וז"ל: "ואין זה מוכרח, דודאי היו בדור המדבר כמה וכמה קטנים גם שנולדו אז קודם מתן תורה ולא היו ראויים להתחלת הלימוד אז, וגם עמהם הכתוב מדבר ולא נתן ה' לכם לב לדעת דהיינו שיש להם מ' שנה מלידתם גם אם לא למד מ' שנה וכמו ששנינו בן מ' לבינה דלא איירי דוקא בלמד כל המ' שנה".

והיינו, שלשיטת רש"י, גם במדז"ל "לא קאי איניש אדעת" דרבי' עד ארבעין שנים", אין הכוונה לארבעים שנה של לימוד מרבו,

א. בדין "ת"ח שהגיע להוראה", איתא בגמ' (סוטה כב, ריש ע"ב. ע"ז יט, ב) דאין אדם בגדר ראוי להוראה עד ארבעים שנה. ופרש"י (ע"ז שם) "עד ארבעין שנים – משנולד". וכ"כ הר"ן (לרי"ף) והמאירי שם. וכ"ה בש"ך (יו"ד סרמ"ב סקמ"ט, בדעת הרמ"א שם).

אבל בתוס' (סוטה שם) כ' פ"י, משנה שהתחיל ללמוד עד ארבעים שנה ולא משנה שנולד, כדאמרינן בפ"ק דמסכת ע"ז (ה, ב) ולא נתן ה' לכם לב לדעת עד היום הזה (פרשתנו כט, ג) ש"מ לא קאים איניש אדעת" דרבי' עד ארבעין שנים, וזה ה"י ממתן תורה עד מ' שנה שאז התחילו ללמוד".

והנה, יסודו של רש"י לפרש שהכוונה היא למ' שנה "משנולד" הוא ממשנה דמס' אבות (פ"ה מכ"א (בסידור אדה"ז – מכ"ב)) "בן ארבעים לבינה", שהכוונה בזה לגיל ארבעים מעת הלידה (ככל הענינים שנמנו במשנה: בן חמש שנים למקרא בן עשר כו'), שאז מגיע האדם לשלימות ההבנה (בינה) בתורה, ולזה אז דוקא הוי ראוי להוראה, וכן איתא בפי' המיוחס לרש"י על מס' אבות שם

ג. ולזה נראה לחדש, דלשיטת רש"י איכא ב' גדרים בשלימות הלימוד, וב' מימרות הנ"ל – "בן ארבעים לבינה" ו"לא קאי איניש אדעת' דרבי' עד ארבעין שנין", אינם סותרים זא"ז בשיעור שלימות בית האדם (אי הוי ארבעים שנה משנולד או ארבעים שנה משהתחיל ללמוד) – דבכל סוגיא מיירי בענין אחר:

מתני' ד"בן ארבעים לבינה", איירי בהתגדלות וצמיחה הטבעית של כח האדם, דכמו שהגוף גדל מקטנות לגדלות, כך יש "גידול" של כחות הנפש, שזהו דבר טבעי (ואינו תלוי במעשה האדם), שכחותיו הולכים ומשתכללים (מאליהם). וזהו "בן ארבעים לבינה", דבח הבינה שבנפש האדם הולך ומשתכלל עד שמגיע לשלימותו בגיל ארבעים, שאז יש בכחו של האדם "להבין דבר מתוך דבר" וכו' (וכמו בשאר הענינים שנמנו במשנה שם, דאין הכוונה שבגיל מסויים ישנו להדבר עצמו דמיירי ב' (מקרא משנה וכו') אלא רק שאז מסיג האדם לעסוק בדברים אלה).

משא"כ הא ד"לא קאי איניש אדעת' דרבי' עד ארבעין שנין" קאי בהבנת דברי הרב עצמה, היינו לא שאז יש לו הכח והאפשרות להבין דברי רבו, אלא שע"י מ' שנה של לימוד בפועל, ה"ה מבין ומשיג ויודע בפועל דעת רבו לאשורה ולעומקה, "לדעת סוף דעתו ותבונתו" (ל' רש"י ע"ז שם).

ולפי זה י"ל בביאור פלוגתת רש"י ותוס' הנ"ל בדין "הראוי להוראה" שאינו אלא לאחר ארבעים שנה, דנחלקו מהו גדרו של תנאי זה דמ' שנה.

דהנה, א' מתנאי ההוראה (גם בזמן הזה) הוא – הקבלה מרבו, שלמד הדינים

אלא לבן ארבעים שנה. וכ"ה בפי' המיוחס לרש"י עמ"ס אבות שם (בפי' הב'): "לבינה, כדאמרינן . . . ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע עד היום הזה (פרשתנו כט, ג) מכאן לתלמיד שאינו עומד על דעת רבו עד שהוא בן ארבעים".

אבל צ"ע, דלפי זה נמצא דוחק בפירוש המקראות, ונזדקק לומר שדוקא על אותם שנולדו בעת מ"ת ורק אז (בעת אמירת משנה תורה) הגיעו להיות בן ארבעים שנה, נאמר "ולא נתן ה' לכם לב לדעת וגו' עד היום הזה" – משא"כ אותם שנולדו בשנים שלפני מ"ת כבר "עמדו על דעת רבם" (הרבה) זמן לפני"ז.

דנוסף על הדוחק בעצם פירוש הכתוב באופן זה, אף שמסתימת הלשון "ולא נתן ה' לכם גו'" משמע שלכל ישראל מדבר, וגם תמוה לפ"ז אמאי לא הוכיח משה בדבריו לאלו שהיו יותר מבני ארבעים שנה – כשהגיעו הם לגיל ארבעים (וכפרש"י סוף פרשתנו) ד"לפיכך לא הקפיד עליכם המקום עד היום הזה . . . (ורק) מכאן ואילך יקפיד" – ולמה לא הקפיד לפני"ז על אותם שהגיעו לפני"ז לגיל ארבעים שנה),

ועוד – ה"ז היפך פרש"י עצמו במס' ע"ז שם (ה, ב), שכ' "אף משה רבינו לא נזכר לתת על לבו דבר זה עד מ' שנה", הרי מפורש דדברי הכתוב "ולא נתן ה' לכם לב לדעת גו'" נאמרו גם בנוגע למשה עצמו (שהי' אז בן מאה ועשרים שנה). ועכצ"ל שגם רש"י מפרש הלשון "עד ארבעין שנין" במחז"ל זה, דהיינו מ' שנה משהתחיל ללמוד. והדרא קושיית התוס' לדוכתא היאך פירש הכא בגדר "ראוי להוראה", דהוא מ' שנה משנולד.

ועפ"ז א"ש, דמעיקרא לא קשה לרש"י ממחז"ל ד"לא קאי איניש אדעתי דרבי עד ארבעין שנין" – כי לשיטת רש"י, בענין ההוראה נוגע רק שלימות בינת האדם עצמו (ולא העמידה על דעת רבו), ולזה אינו מוכרח שתהי' קבלתו מרבו באופן הכי שלם דוקא; ולאידך לא קשיא לתוס' ממשנה ד"בן ארבעים לביתה", דהא ודאי שלימות כח הבינה של האדם הוא בגיל ארבעים (ופשוט שבלי תנאי זה אין ראויים להוראה), אלא שהתוס' ס"ל שנוסף על שלימות כח הבינה של התלמיד עצמו, צ"ל גם העמידה על דעת רבו באופן היותר שלם, כדי שיהי' ראוי להוראה, וכנ"ל.

וראה במקור הדברים שהאריך לבאר עומק גדר שיעור מ' שנה דקבלה מרבו, שהוא כולל ידיעת כללי הלימוד ולא רק ההלכות וסברות שלימדו, דאין כוונת חז"ל ב"קאי איניש אדעתי דרבי" רק להבנת התורה שהרב מלמד לתלמידו (דעד מ' שנה יש לו הבנה שטחית יותר בשכל הרב, ולאחרי מ' שנה יורד (יותר) לעומקו של השכל) – רק הכוונה לענין נעלה יותר שאינו תלוי בכשרונות ויגיעת התלמיד, והוא דבר הבא מאליו ובדרך ממילא (באם מתייגע כדבעי בכח עצמו) לאחר מ' שנה.

כי בלימוד הרב עם תלמיד, יש שני ענינים: (א) לימוד פרטי, הסוגיא הפרטית שלומד עמו, (ב) דרך הלימוד, שהרב נותן לתלמיד דרך ושיטה איך ללמוד, ודרך זו תלוי בתכונותיו וחושיו המיוחדים של כח השכל של הרב. ע"ש בארוכה].

ממנו (וכן צריך להיות נסמך מרבו להוראה). ובהא גופא פליגי רש"י ותוס', מהו גדר שלימות הקבלה מרבו שצריך להיות כדי לעשותו ראוי להוראה (בשלימות):

רש"י ס"ל שעצמיות גדר "ראוי להוראה" הוא שלימות כח בינתו של האדם, שיוכח להבין דבר מתוך דבר ולדמות מילתא למילתא, ורק שאמרו בזה עוד תנאי צדדי, שצ"ל הקבלה מרבו, שמעמידו על האמת וכו'. ולכן ס"ל דמספיקות מ' שנה משגולד, היינו דאם נתקיים התנאי הצדדי וקיבל מרבו כל הדינים, והוא בן ארבעים שאז כח בינתו הוא בשלימות, יכולים לסמוך על הוראתו;

אמנם התוס' ס"ל, שזה שצריך קבלה מרבו הוא הוא עצמיות גדר "ראוי להוראה", מפני שמורה הוראה צריך לעמוד במקום רבו וע"י הקבלה בעצמה הוא שנעשה "ראוי להוראה" ונע"ד שמצינו דסמיכה צ"ל איש מפי איש עד משה רבינו (ראה רמב"ם הל' סנהדרין רפ"ד), שא' מהטעמים בזה כי הם עומדים במקום משה ובית דינו – הנה מעין זה היא גם ההוראה בזה"ז (משבטלה הסמיכה), שתוכנה וגדרה הוא, שהמוסמך הוא במקום המסמך];

ולזה לא מספיק מה שהתלמיד מבין בכח בינתו בשלימותה (בגיל מ', כדתנן באבות) את מה שקיבל מרבו, אלא צ"ל אצלו אותה ההבנה והדעת של רבו (שרק אז ה"ה עומד במקומו), ושלימות הקבלה מרבו הוא כשילמוד ממנו מ' שנה כהמימרא ד"לא קאי איניש כו'", ולכן אינו ראוי להוראה עד ארבעים שנה "משנה שהתחיל ללמוד", שאז עומד על סוף דעתו של רבו וקבלתו מרבו (שהיא העושה אותו להיות "ראוי להוראה") היא בשלימות.

הוראות בעבודת ה' ממצוות ביכורים

שהפירות אינם נשרפים על המזבח בבית המקדש, אלא הם ניתנים לכהן שצריך להשתמש בהם - כפי שדין הביכורים הוא, שזה מורה שגם את עונג הטעם הגשמי, אם מתכוונים כדבעי ומתקדשים, - אפשר לנצל לקדושה (ע"י בית המקדש והכהן) ולעבוד את השם יתברך ע"י אכילת הפירות, בדיוק כמו שעובדים את השי"ת בקרבנות אחרים ע"י שריפתם בבית המקדש, כקרבן עולה וכיו"ב.

וזהו אחד מיסודות תורת החסידות, שצריך לעבוד ואפשר לעבוד את השם יתברך, לא רק בעת התפילה ולימוד תורה, אלא גם באכילה ובעת האכילה, בעשיית עסקים ובשעת העסקים. רק שכמובן מאליו, האופן השני של עבודת השם יתברך דורש הכנה עמוקה לזה, אבל השכר על זה גדול יותר.

ובמובן זה, מצות ביכורים ישנה - גם בזמן הגלות ואפילו בחוץ לארץ, וגם ביום חול פשוט, שכאשר אומרים מעומק הלב על כל מה שיש, שזהו **נתת לי ה'**, זה מתקדש, עד שהשימוש בזה - יכול להיות עבודה, עבודת השם יתברך.

במצות ביכורים כפשוטה, כאשר זה ה' בבית המקדש, הרי אחרי כן היתה הברכה שלשנה הבאה יחזור ויקיים את המצוה בשמחה, כך גם היום, השימוש וניצול הנכסים - רכוש - שהשם יתברך נותן, כפי שהשם יתברך חפץ, מביא את ברכת השם יתברך, שגם לשנה הבאה יוכלו לקיים זאת ובמידה רבה בהרבה, ובתוספת שביעות רצון ושמחה.

בברכה להתעורר בהחלטות טובות ולקיימן אחר כך בימים הבאים עלינו ועל כל ישראל לטובה, ובברכת כתיבה וחתומה טובה לשנה טובה ומתוקה."

מדוע דוקא מהטוב והיפה ביותר?

...[ב]פרשת והי' כי תבא אל הארץ, בה מסופר על מצות הבאת ביכורים, שצריכים להיות מהפירות הטובים ביותר שנתנה ארצנו הקדושה תבנה ותכונן במהרה בימינו על ידי משיח צדקנו, כאשר היא היתה ארץ זבת חלב ודבש, ומעונת-הפירות הראשונה, קודם שלקחו משהו מהפירות לעצמם, הביאו זאת לבית המקדש, להודות לשם יתברך בעד הברכה שהוא, ברוך הוא, נתן בפרי האדמה. והביכורים לא היו כקרבנות אחרים, לשרפם על המזבח, אלא למסור אותם לכהן.

מכך אנו למדים, בשני הקצוות: שהתבואה ופירות הארץ הצומחים לאחר שחרשו וזרעו וקצרו, ועשו גם את שאר המלאכות הקשורות עם צמיחת פירות הארץ, לא לקחו לעצמם את הראשונים והטובים ביותר שבהם, אלא עשו מזה - קדושה, במסירתם לכהן. שכמובן לפעמים מתעוררת, בהחלט, טענה, שלאחר כל היגיעה והעמל שהשקיעו בזה, הרי גם אם יש לקחת חלק משלו ולתת למטרות קדושות, מדוע זה צריך להיות דוקא מהטוב והיפה ביותר? אבל כאשר מתעמקים בזה - מגיעים להבנה שהטענה יכולה להיות, רק כאשר חסרה האמונה שאת פרי האדמה - **נתת לי ה'**, ורק כוחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה. ובמילא לאחר ההתבוננות - רואים שזהו היפך האמונה הפשוטה, שהאמונה הפשוטה ישנה אצל כל יהודי ללא יוצא מהכלל, צריך רק לגלות אותה שתשפיע גם בחיי היום יום.

העונג והטעם הגשמי - לנצל לקדושה

הדבר השני שלומדים מאותה מצוה, הוא

הדברי החסידות

מתוך כתבי רבותינו נשיאי חב"ד

מצות ביכורים בעבודת ה'

"השכלתך והבנתך תביא בית ה' אלקיך לשעבד את השכל בחכמת התורה"

ביכורים בנפש האדם הם כחות השכל והמדות

...ראשית בכורי אדמתך תביא בית ד' אלקיך, וידוע דארבעה תוארים יש לו למין המדבר, אדם איש אנוש גבר, דשני התוארים הראשונים עיקרים ושני האחרונים הם טפלים, אדם הוא תואר השכל וההבנה בחכמת התורה וידיעות אלקות, ואיש הוא תואר המדות עפ"י השכל, וכת' לפי שכלו יהולל איש, דמעלות המדות הוא כשהן עפ"י השכל דתורה והיינו דלפי מעלתו של האדם בחכמה בינה ודעת בחכמת התורה כן יהיו טיב מדותיו במדות טובות, וכתוב כאיש גבורתו, דגבורתו של איש הוא כאשר מביא דבר ידיעתו בתורה בקיום המצות בפועל ממש, והן גם בהנהגה טובה של מדות טובות, וכללות שם אדם הוא לפי שנברא מן האדמה.

והנה ביכורים הוא כינוי לפרי הטוב אשר מתבשלת בראשונה בתת האדמה את יכולה, ולכן הנה גם ביכורים נקראים בשם ראשית כמבואר בדרז"ל, וכשם שיש ביכורים בפרי האדמה כן יש ביכורים בנפש האדם שהם כחות השכל והמדות.

ההשכלה וההבנה – תביא בית ה' אלקיך!

וזהו מצות ביכורים בעבודה, דראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלקיך, דראשית הפרי הטוב של האדם שבך, היינו השכל והמדות שע"פ השכל, כי שכל בלא מדות הם כח חסר פועל, ולכן צריכים להיות שניהם וכמאמר אין חכם כבעל נסיון, החכם הוא דוקא מי שמביא את דבר חכמתו בנסיון היינו בפועל טוב של מדות טובות, ומשרשי מצוה זו הוא להביאם בית ה' אלקיך, פ"י לשעבדם, היינו שלא לילך אחר הטעם, ונאמר פסוק זה ב' פעמים בנוסחא אחת להורות דשניהם הוא באופן אחד, דאחד לענינו שהוא במצות, ואחד לענין תורה הם באופן אחד, והיינו דתורה ומצות שוים כאחד דקיום המצות ולימוד התורה צ"ל בקבלת עול דוקא.

...דראשית בכורי האדם שלך היינו השכלתך והבנתך תביא בית ה' אלקיך לשעבד את השכל בחכמת התורה, ואופן לימוד התורה צ"ל בביטול השכל של עצמו, רק יחפץ להבין מה שנאמר בתורת ה' ולא לחדש חידושים כ"א להבין דברי הראשונים לאמיתתם, וידוע שהיא

תורת ה' ולא רק סברות שכליים, וכל דבר לימוד ישתדל להביאו לפועל טוב בקיום המצות בהידור.

(אגרות קודש כ"ק אדמו"ר מוהריי"ץ נ"ע ח"ב עמ' תקמח ואילך)

תפלה עם המובחר ומשובח שבכחותיו!

...דהנה הביכורים צריכים להיות מראשית פרי האדמה דהיינו מהחלק המובחר והמשובח וכו', וכמ"ש הרמב"ם דילפינן ממ"ש כל חלב להוי', שכל דבר שהוא להוי' צריך להיות מן הטוב והמשובח וכו', וכן הוא גם בענין התפלה [שתפלות במקום ביכורים נתקנו] ובב' הענינים הנ"ל שבה [שהיא סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, היינו שהיא סולם שעל ידו עולים התפלות למעלה מעלה, עניין ההעלאה מלמטה, ואח"כ הרי ע"י סולם התפלה יורדות ההמשכות שע"י התפלה משמימה לארצה, למלא את צרכי האדם המתפלל].

דהתפלה עצמה היא מחלק הכי נעלה שבנפש האדם, כמובן מזה שבעת התפלה הרי הוא מתבונן ויודע לפני מי הוא עומד, שזה מביא שתפלתו תהי' במובחר ומשובח שבכחותיו.

ועל דרך זה היא ההמשכה מלמעלה למטה, שהיא בתכלית השלימות כי הקב"ה נותן מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה.

(תורת מנחם תשמ"ג ח"ד עמ' 9-1968)

